

Velibor Čolić

IZDAVAČ**buybook**

Radićeva 4, Sarajevo

Tel: + 387 33 550-495

Fax: + 387 33 550-496

redakcija@buybook.ba

www.buybook.ba

ZA IZDAVAČA

Damir Uzunović

Goran Samardžić

NASLOV IZVORNIKA

Le livre des départs, Velibor Čolić

Copyright © Éditions Gallimard, Paris, 2020

Copyright © za bh. izdanje Buybook, 2021.

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se reproducirati u bilo kojem obliku bez prethodnog dopuštenja izdavača.

UREDNIKA

Lana Krstić

PREVOD S FRANCUSKOG

Tea Mijan

LEKTURA I KOREKTURA

Lejla Mahmutović

LAYOUT

Boriša Gavrilović

DIZAJN NASLOVNICE

Boris Stapić

ŠTAMPA

Dobra knjiga, Sarajevo

Velibor Čolić

KNJIGA ODLAZAKA

S francuskog prevela Tea Mijan

Sarajevo, 2021.

Ne zaboravite izumiti vlastiti život.

MICHEL FOUCAULT

Analiza situacije **(OPIS I DETALJI)**

Zovem se Velibor Čolić, ja sam politička izbjeglica i pisac. Između neba i zemlje zauzimam prostor od ukupno 107 kilograma i 195 centimetara. Ja sam poliglot. Pišem na dva jezika, francuskom i hrvatskom. Ali čini mi se da sad imam naglasak, čak i dok pišem. Tako to ide. Moja granica je jezik; egzil je moj naglasak. Nastanjujem svoj naglasak u Francuskoj već dvadeset i šest godina. Cijeli jedan život, zapravo. I osjećam se dobro, toliko dobro da često pomislim: pa ja sam Francuz.

Godine 2008. došla je financijska kriza, a s njom i novi strah od stranaca. Počeli su mi govoriti da nisam jedan od njih. Otad se načinu na koji me drugi vide prilagođavam najbolje što mogu i pratim burze širom svijeta. Ništa se ne događa prvi put, sve se zastrašujuće ponavlja. Stoga živim, promatram, bilježim. Moje prezime zvuči poput isprike. Moje ime također. Ja sam apatrid. Jedno je sigurno: ja sam broj 35030002019-13/06/1964, kako je navedeno u mojoj boravišnoj dozvoli. Ja sam politička izbjeglica. Znam pričati. Znam i pjevati kad želim – Georges Brassens i Adamo, *Tombe la neige*. Moja nova zemlja ostarjela je sa mnom; sad je udobna poput lanjskih cipela. Gotovo sam kao i svi ostali: uplašen pred nasiljem učinjenim u Božje ime, izgubljen pred tužnim Mediteranom koji je postao plavo groblje, povremeno ganut pred ljudskošću. Moj mentalni univerzum sačinjen je od znakova i gesta: podjednako učim i zaboravljam. Prvo učim, a zatim

zaboravljam. Odvojeno. Egzil se sastoji od krajnosti. Ima i određenu ravnotežu. Vaganje metafizičke težine dobitaka i gubitaka. Neprestano upoređivanje. Izmišljanje vlastite prošlosti i budućnosti u isti mah. Mijenjanje državljanstva za “status”. “Eto, mlađiću, sad imate status!”, rekla mi je gospođa iz francuskog Ureda za zaštitu izbjeglica i osoba bez državljanstva (OFPRA). I to jasno i glasno, sa širokim osmijehom na licu. Kao da mi je obznanila da ću postati otac. Potrebno je dobro odvagati i detaljno analizirati razliku između riječi “zemlja” i “domovina”. Između jezika djetinjstva i jezika u egzilu. Valja, također, prepoznati skrivene emocije i rukovoditi se njima što je moguće bolje. Sasvim očekivano, moja prva promjena odnosila se na jezik. Jer izbjeglica ne govori jezik, ona ga živi. Radost zbog spašavanja vlastitog života ubrzo je zamijenio strah. Gdje se to nalazim? Nepismen i “bez teksta”, siromašan i bez papira, počeo sam potragu za vertikalnošću čovjeka kojeg uspravlja jezik. Korak po korak. Zamku po zamku. Jednu dogodovštinu za drugom. Ispočетка sam vjerovatno imao malu prednost. Ja sam “europski” stranac, nevidljiv. Stranac sam samo po nesposobnosti da govorim lijepi francuski jezik. Umanjen, uništen, vraćen u nepismenost. A to je bilo strašno. Čovjek koji nikad ništa ne govori, koji ništa ne zna, i koji je povrh toga siromašan, nužno prolazi za idiota. Sjenku.

* * *

Napokon, ukazao se horizont. Postao sam čovjek koji može pričati, koji razumije i kojem, prilično jednostavno, polazi za rukom da ga razumiju. Bingo! Polučovjek je postao *Homo erectus*, pravi uspravni čovjek, ultimativni *Homo sapiens*. Ponovo otkrivena vertikalnost, poput predsoblja ponosa, gordosti i hrabrosti. Mali prozor odškrinut u svijet. Druga promjena upisana je u prostoru. Francuska je velika zemlja koju čine male sobe, uski hodnici i nepraktični liftovi. Imao sam utisak da živim u fliperu, prijetećem, uglatom svijetu. Po hiljadu puta udario bih se o rub stola,

po stotinu puta lupio u preniska vrata, oklijevao sam. Smanjiti se, zamijeniti svojih metar i devedeset pet za metar i sedamdeset pet, što je ovdje prosječna visina. Gdje da nađem punu hokejašku opremu? Na koncu, vrijeme je ublažilo uglove. Sad se krećem poput svih ostalih. Gotovo. Zapravo, naoružan sam, štite me moja tri zračna jastuka. Vrijeme, prostor i jezik. Dvadeset i šest godina egzila, nekoliko hiljada kilometara između zemlje u kojoj sam rođen i mog novog života, zajedno s francuskim jezikom. Koji me štiti, koji me čisti od vlastitih strahova i bolova.

* * *

Egzil zahtijeva. Egzil preporučuje da dozirate vidljivost. Biti primjetan ženama, ali ne i policiji. Prava umjetnost. Postati gospodin Svako, gospodin Obični. Usporiti pokrete. Obrijati bradu. Promijeniti frizuru – onu koja se nosi u istočnoj Europi zamijeniti nekom nonšalantnijom, razbarušenijom, zapadnjačkom. Moja odjevna transformacija trajala je nekoliko dugih sezona. Zima/proljeće 1993–1994: postepeno skratiti kosu, staviti dodatno slovo X ispred XL broja svojih košulja. Proljeće/ljeto 1994: otarasiti se cipela od kartona, poznatih i kao mrtvačke cipele, i istovremeno iz upotrebe izbaciti riječi *staro* i *korišteno*. Zamijeniti ih riječju *vintage*. Jesen/zima 1994–1995: smršati, ali ne postati mršav. Lagati, ali ne postati lažov. Definitivno postati maneken polovne odjeće. I druge šanse. Put do mentalne stabilizacije, međutim, bio je nešto duži. Od 1993. do dana današnjeg: naučiti govoriti *hvala* i *oprostite*, sve vrijeme, svima. Tako je učtivo. Zapravo je više nego učtivo, normalno je. Od 1993. do dana današnjeg: naučiti se tišini. Kretati se bez buke, jesti u tišini, pričati tiho, pisati učtivo. Od 1993. do dana današnjeg: prepraviti granice. Prihvatiti geopolitiku kao sudbinu. Ljudi vas ne pitaju ko ste, ni kako se osjećate. Samo odakle dolazite. Ponekad bih znao odgovoriti: “Ne dolazim. Ostao sam ovdje.” Tražiti, na sve moguće načine, dokaz da niste puka šala, izmišljotina. Poput rituala, pisati i brisati imena i lica

dragih pokojnika. Promijeniti zrak i horizont. Trampiti sjećanja za novu sudbinu; nepovratno, vodu svog tijela zamijeniti za vino. Po mogućnosti za *Côtes du Rhône*. Svakog jutra iznova se uvjeriti da je zaista postojao život prije egzila. Izgovoriti, konačno, i to ne bez gorčine, u Parizu ili Strasbourgu, u Berlinu ili Amsterdamu, ali i u Sarajevu i Mostaru: “Ne, ja nisam odavde.” Jer egzil je rijetko stvar prisutnosti. To je gotovo uvijek neko dodavanje sjenki, priča o odsutnosti.

1.

Radim u jednoj multimedijalnoj biblioteci u Strasbourgu. Zaposlen sam po CES-u, ugovoru o zaposlenju iz solidarnosti¹. Crnčim četiri dana sedmično i trebalo bi da sam mlad i ambiciozan. Moj životni šablon je jednostavan: od osam do podne i od dva do šest popodne svakog dana osim četvrtka. Četvrtkom otvaramo poslije podne, od dva do sedam. Imam trideset i šest godina, a zaposlen sam po ugovoru za mlade. Čovjek za sve poslove. Slaganje knjiga, CD-ova i DVD-ova, registriranje dokumenata... Također se upuštam u neke vrlo specifične misije.

Prva, najplemenitija od njih, zove se "Spašavanje Kafke".

Princip je jednostavan. Knjige koje se ne izdaju bivaju uništene. Kako bi se napravilo prostora za druge knjige.

Stoga ja pomoću svoje članske kartice pumpam cifre starom Franzu.

Uzmem, naprimjer, *Zamak* pa ga upišem, a zatim izbrišem, upišem pa izbrišem... Poslije podne se pobrinem za Thomasa Manna, *Smrt u Veneciji*, i idemo opet, izdato, vraćeno, izdato, vraćeno...

Između spašavanja dva klasika tumaram bibliotekom, rješavam sukobe među beskućnicima i izlazim da pušim. Radim s

---

¹ vrsta ugovora u francuskom pravu na osnovu kojeg se nezaposlene osobe u sklopu pomoći države zapošljavaju na nepuno radno vrijeme (prim. prev.)

petnaest žena. Pauze za kavu su, dakle, spektakularne. Moje kolegice podijeljene su u tri grupe. Svaka grupa ima vrlo specifičnu temu:

- a) Božić,
- b) Uskrs,
- c) djeca.

Ponekad se u to upletu aktualnosti i tako nastaju podgrupe s vlastitim podtemama:

- a) smrt Gilberta Bécauda,
- b) smrt Charlesa Treneta,
- c) ne-smrt Mireille Mathieu,
- d) smrt raznih rođaka, komšija, prijatelja, roditelja.

Mene smatraju čudakom. Rasijani pijanac, loše odjeveni, izgledniji, neobrijani stranac koji živi u rupi od smještaja.

“Slušaj”, šalila bi se naša direktorica, “ili pusti bradu ili se obrij. Ovako izgledaš kao skitnica.”

Ja sam siromašan čovjek. A odjeća siromašnog čovjeka nije samo skromna. Njegove jakne i košulje, cipele i hlače nose trag vremenske razlike. A osim, takoreći, estetskog problema, siromah je uvijek korak ispred ili iza sezone. Suviše odjeven ljeti, premalo zimi.

Moja mršava CES plaća brzo isparava.

Sljedećim redosljedom:

- a) stanarina,
- b) hrana,
- c) duhan,
- d) Claire.

Poznajemo se već nekoliko mjeseci, pratim Claire u njenim noćnim eskapadama. Svake noći ritualno posjećujemo barove i alternativne klubove. Pijemo, diskutiramo. Sudjelujem, protiv svoje volje, u *street artu*, *land artu*, *DJ-ingu*, *clubbingu*, *happeningu* i *paintingu*. Ne razumijem ništa od toga, pa se krijem iza boce. Obično odlazim u krevet između tri i četiri ujutro. Da bih bio ispred vrata biblioteke u osam sati.

“Oči su vam”, kaže mi direktorica jednog jutra, “stalno crvene.”

“Eh, da”, odgovaram s malom nelagodnom, “imam konjunktivitis. Ali se liječim.”

* * *

Moj život muca. Imam gotovo fizički osjećaj da živim u labirintu, da svakog dana idem istim putem. Lebdim nad stvarima. Osjećam se poput anđela koji se zagubio nekom rasijanom i mrzovoljnom bogu. Malo je stvari koje bi me prizemljile. Žvačem svoje dane bez okusa i bezbojne noći pijem mehanički, poput robota. Čak sam i kod Claire zamjena. S klupe za rezervne igrače promatram paradu hit umjetnika. Desetak dana Claire je s izvjesnim Swanom, suvremenim umjetnikom. Mršav, duge kose, moderno odjeven, Swan je mladi pijanac, toliko inteligentan da nikad ništa ne govori. Pijucka svoj koktel, puši i izusti tri riječi (od pet koje su na raspolaganju):

- a) Mmm da – kad hoće da kaže “da, slažem se”.
- b) P’ da – kad hoće da kaže “da, da, potpuno se slažem”.
- c) Mu – kad želi reći “ne”.

Dvije najkompliciranije rečenice u njegovom rječniku su:

- a) Još jedna nabrzinu prije polaska.
- b) Da nemaš možda upaljač?

Ubijeden sam da je njegov ožiljak na lijevoj obrvi lažan. Tako je dobro pozicioniran i toliko seksi da ne može biti drugačije. Swan pije hektolitre alkohola dnevno i ostaje mršav. Usto je ciničan, Židov i zavodnik protiv svoje volje. Vidio sam jednu od njegovih instalacija – *Djetinjstvo*. Bila je to kanta za smeće ispunjena plišanim igračkama.

* * *

Radim u biblioteci i čekam. Ja sam ostvareni izgnanik, uspješno integriran u tijelo francuske nacije. Aktivno sudjelujem u životu,

ali osjećam kako se vanjski svijet udaljava od mene. Odlazi, svijet, a s njim i Claire. Isparava sa svojim ljubavnicima, lijekovima, lažnom srećom i svojim prozirnim tijelom.

Često se svađam s jednom kolegicom. Emmanuelle Schmutz. Prije je bila zaposlena na gradskom bazenu, a sad nije zadovoljna. Očajna, ogorčena, agresivna. Njen novi život predstavlja križni put popločan zlim i beskorisnim predmetima. A to će reći, knjigama.

“Proklete knjige”, kukala je, “bilo mi je ljepše na bazenu.”

Ona me mrzi. Misli da sam ohol i lijen.

“Odsutan je”, kaže, “mislina je negdje drugdje. A povrh toga izgleda sretan što radi ovdje. To je nemoguće.”

Njene napade podnosim s vrhunskom mirnoćom.

“Ako želiš pobijediti”, odgovaram, “ne smiješ izgubiti.”

Zatim se vraćam na odjeljak za filozofiju i duhovnost.

Jednom prilikom sam na računaru na recepciji provjerio člansku karticu gospođe Schmutz.

Djevica. *Nada. Niente.* Duboka praznina. Nikad ništa nije posudila iz naše biblioteke.

Potom na njenu karticu upišem jednu knjigu. Erazmo, *Pohvala ludosti.*

S Dannyjem se raspravljam gotovo svakog dana.

Danny Irac jak je kao zemlja i totalno otkačen. Crveni vjentar išibao mu je lice, a šizofrenija proždrla tijelo pa ga ispljunula s druge strane ogledala. Uvijek visi na stepenicama biblioteke. Njegove mišićave ruke prekrivene su brojnim ožiljcima, a stopala mu izgledaju kao dvije velike lopate. Priča glasno, s naglaskom svog otoka.

Svakog dana igramo istu igru. Danny uvijek vrti svoju priču:

“Da nemaš cenera?”

“Ne”, odgovaram.

“Pazi”, kaže Danny, “ja nisam tek obični pijanac, ja sam pjesnik.”

“I ja isto.”

Tu se uvijek naljuti:

“Ja sam na socijali.”

“Ništa strašno, i ja sam.”

“Ja sam siromašan”, snuždi se, ovog puta malo više irski.

“Znam, i ja isto...”

“Žena me je ostavila”, navaljuje on.

“Pa dobro, i moja je otišla.”

Napravimo malu stanku. Pružim mu cigaretu. Tip skine filter i zapali.

“Nije baš veselo sve to”, kažem ja, “ali nije ni tako strašno. Uostalom, sigurno ima nešto pozitivno u tvom životu?”

“Da”, kaže Danny duboko uzdahnuvši, “jedna i jedina stvar: pozitivan sam na HIV.”

* * *

Već nekoliko dana našim se hodnicima širi glasina: posjetit će nas jedan veliki pjesnik. I kao nekim čudom, jednog jutra pojavio se Gérard Woeulf, friško obrijan, s dugim šalom oko vrata, vitak i inteligentan.

Elegantan čovjek, grčkog profila i duge, njegovane kose. Čini mi se da mu je glavni zadatak bio da odjene novu košulju, nabaci ozbiljan izraz i popije kavu s gospođom direktoricom. Imam utisak da Gérard W. (tako potpisuje svoje haikue) živi u nekom drugom svijetu. U svom prijatnom, mirnom univerzumu. Zamišljam sobu s velikim stolom i jednom udobnom stolicom, u kojoj otmjeni pjesnik u svilenom kućnom ogrtaču piše svoje duboke, mudre i bezvremenske pjesme. Kad je došao u biblioteku, prošepurio se poput pauna, dobacio poneki pozdrav, popio kavu s direktoricom i izgubio se negdje u gradu. Jednog dana posudio sam njegovu posljednju zbirku – *Limun trava i druge pjesme*. Naivno sam želio proniknuti u tajnu uspjeha ovog pjesnika, ogoliti je do srži. Nije ni čudo što su pjesme sličile njemu samom: bile su suhe, bez tijela i mirisa, apstraktne. Gérard W. upotrebljava rijetke, dragocjene i

pompezne riječi, a rečenice često završava s tri tačke. Njegova misao suviše je snažna i važna da bi je zaustavila samo jedna obična tačka. To je prava poetska bujica.

Veliki pjesnik koristi i velike riječi. I komplicirana imena: Leonidija, Ovidija i Arhimandrit. Mjesta koja spominje, meni nepoznata sela, sva su smještena na moru. Tipa Notre-Dame-des-Champs-sur-Mer i Saint-Germain-des-Prés-sur-Mer.

Svake večeri kopiram poneku spektakularnu Gérardovu riječ i pokušavam shvatiti njegov stil. Naprimjer, transpotreba. Ili sardonsko vrijeme. Zatim ih upoređujem s vlastitim tekstovima. Tužnim, šepavim, izgladnjelim i zaraslim. Dakle, baš poput mene. Iz dana u dan sve bolje shvatam u kakvom svijetu živimo. Postoji, dakle, poezija i vanjski izgled, prava riječ i prazna riječ. Lijepo i zgodno. Sjetno i ucviljeno.

To je frustrirajuće i obeshrabrujuće. Ali u nedostatku nečega boljeg, nastavljam pisati.

* * *

Hladna i bolešljiva jesen 2001. godine bliži se svome kraju. Danima kiši bez prestanka. Jaka, uspravna kiša, koju jedva da remeti neambiciozni, slab vjetar. I dalje radim kao CES u biblioteci u Strasbourgu. U nedostatku nečega boljeg, počinjem misliti o Bogu. Zapravo, pokušavam zamisliti tu kršćansku konstelaciju – nevidljivi Otac, Golubica, Majka u plavim skutima i njihov Sin, *rock*-zvijezda, crkveni Che, buntovan i zgodan. Naprežem se. Prebirem po vatikanskoj propagandi – raznim Biblijama, brevijarima, molitvama svetog Augustina, svetog Ante, svetog Franje... Uporedim ih s Nietzscheom i Schopenhauerom – ali ništa. Potpuno sam ravnodušan. Onda pokušam s protestantima. Još gore. Iste nevjerovatne priče, samo što je ove izmislio čovjek sa Sjevera. Dok je u Italiji i Španiji barem lijepo vrijeme i dobro se jede, kod protestanata imamo tog jednog čistunca koji jede posno, nezačinjeno, loše, koji drhti od hladnoće i koji, kakav užas,

voli raditi. Metafizička polja ne privlače me dovoljno. Obećanje raja i dokaz pakla, raspadanje tijela i vječnost duše, dva zavjeta našeg Gospodina i život ljudski koji određuje sedam smrtnih grijeha i deset Božjih zapovijedi. Suviše teško za mene. Potom, bojažljivo i uz mnogo oklijevanja i nespretnosti, počinjem graditi vlastiti panteon. U bilježnicu zapisujem (velikim slovima kako bih naglasio važnost svog poduhvata) glavne likove iz Biblije. I tražim im ekvivalente iz svog malog svijeta.

a) BOG – Arthur Schopenhauer. Bog ispravnosti. Dvoumim se između njega i Nietzschea. *Pro et contra*, da i ne: teško mi je izvagati. Moral protiv nihilizma. Svijet kao volja nasuprot rođenju tragedije. Na kraju stari dobri Arthur odnosi pobjedu. Iz estetskih razloga. Žao mi je, dragi moj Friedrich, ali Bog nema brkove.

b) MARIJA – ovo je lako, Marija je Oscar Wilde. Isto držanje, isto blijedo lice i jednako posvećena pažnja odjevnim detaljima. Ista patnja upisana u izdaji tijela. Identična tuga.

c) ISUS – Franz Kafka. Sin koji nikad nije postao Otac, Prorok i Riječ, riječ kao obećanje, žrtva.

d) DUH SVETI – i ovo je lako: Emily Dickinson. Bez tijela, ničega tjelesnog, nikakve bulimije, samo duh, tanak poput paukove mreže. Samo sumornost, uvijek isti magloviti sumrak koji preplavljuje život.

e) MOJSIJE – Ernest Hemingway. Samo što je u mojoj verziji Mojsije popio Crveno more. Zatim je, dok ga je prelazio, otišao da popije pivo u baru zvanom *Obećana zemlja*. I deset zapovijedi pretvorilo se u deset narudžbi. Upućenih barmenu, za šankom.

f) LUCIFER – ovdje, dakle, nema dvojbe. Princ tame nije osoba nego književni žanr. Realizam. Ko god je izmislio realizam u književnosti, htio je smanjiti naš svijet. Vidljive stvari, dokazi, izvjesnosti, H₂O, kalcij + kalij, sunce koje izlazi na istoku i zalazi na zapadu, jedan čovjek uvijek je jedan čovjek, a nikad JEDNA čovjek... Realizam je Dijanin kip sa svim udovima, *Titanic* koji uplovljava u mirnu luku, Mali princ koji hoda po Mjesecu u sve-mirskom odijelu... U realizmu dodatak nužno znači nešto više,

bez pogovora! Još bih skromno dodao da je čovječanstvo stoljećima hodalo po Zemlji koja je bila ravna. To je bila jedna tvrda, istinita činjenica, koju su onomad svi ljudi uzimali zdravo za gotovo.

g) ANĐELI – i ovdje je sve jasno. To je reprezentacija Brazila, pobjednici Svjetskog prvenstva 1970. u Meksiku. Stadion *Azteca*, Ciudad de Mexico. Četiri prema jedan protiv Italije pred 107.412 gledatelja. Félix, Brito, Piazza, Carlos Alberto, Everaldo, Clodoaldo, Gérson, Pelé, Rivelino, Jairzinho, Tostão. Jednako zgodni i stvarni kao i Mihael, Gabriel, Samael, Uriel... Mislim da su za jednog protestanta jedanaest igrača *Ajaxe* iz Amsterdama s Johanom Cruijffom samo utjelovljenje anđela, ali što bi rekao moj otac: Brazil će uvijek biti Brazil.

h) APOSTOLI – komplicirano, suviše kandidata. Na kraju nominiram tri *jazz* orkestra. Kvintet Milesa Davisa + kvartet Johna Coltranea + Thelonious Monk + Charles Mingus + Charlie Parker = dvanaest apostola.

* * *

Jednog jutra zatražim sastanak s gospođom direktoricom.

Polako sjedam na stolicu i skidam sunčane naočale. Samouvjerenim pokretom i bistrog pogleda, kao Clint Eastwood.

“Zbog čega ste došli”, kaže, “još ste bolesni?”

“Ne”, odgovaram, “došao sam da dam otkaz.”

“Otkaz? Kad?”

Direktorica uzima svoj planer.

“Sad, odmah”, smiješim se.

Ona namjesti naočale.

“Dakle, mladiću, mi smo državni službenici. Niko, nikada, ovdje ne daje otkaz... Ostajemo ovdje čekajući penziju.”

“Čekajući Godota”, odvratim, “kaže se čekajući Godota. A ne čekajući penziju.”

Žena slegne ramenima.

“Ludi ste”, kaže. “Kako god želite.”

“Ja nisam tek obični luđak”, odgovaram radosno, “ja sam pjesnik.”

* * *

Izlazim iz biblioteke, lagan kao pero.

Kratak inventar mojih džepova:

a) u džepu farmerki: novčanica od stotinu franaka, upaljač, nekoliko santima, minijturna imitacija švicarskog noža;

b) u džepu košulje: rukom napisano pismo, presavijeno kao origami, ruža nepravilnog oblika;

c) u džepu moje jakne od vještačke kože: crna olovka *Bic*, još jedna crvena, fluorescentna krunica bez križa, tri papirne marame, crne naočale, novčanik s boravišnom dozvolom koja mi dopušta da ostanem u Francuskoj do 23. marta 2003.

Napravim stotinjak koraka i uđem u prvi bar.

Ispred i iza mene jedno naročito prazno, zagušljivo i sivo jutro. Sjednem za šank i naručim pivo.

Barmen je jedan umoran čovjek, poput mene. Njegovo pepeljasto lice ukočeno je poput venecijanske maske. Iskapim pivo u jednom potezu. Zatim naručim drugo. *Guinness*.

“Engleska kuhinja?”, upita barmen. “Vrlo jednostavno: ako je hladno, onda juha, ako je vruće, onda pivo.”

Ćilibarska kapljica svjetluca na šanku. U njoj se vidi cijeli jedan sjajni, rijetki i dragocjeni univerzum. Nazire se i blijedo lice anđela.

“Imamo”, kažem, “lakrdiju od sedmice. Šest ponedjeljaka i nedjelja.” Promatram čašu ispred sebe. Tužne je boje. Potom ostavljam netaknut *Guinness*, plaćam i neodlučno krenem prema vratima.